

Ὁρθόδοξος Ἐνημέρωσις

«Ἐντολή γάρ Κυρίου μὴ σιωπᾶν ἐν καιρῷ κινδυνεύουσας Πίστεως. Λάλει γάρ, φησί, καὶ μὴ σιώπα... Διὰ τοῦτο καὶ γὼ ὁ τάλας, δεδοικὼς τὸ Κριτήριον, λαλῶ».

(Ὁσ. Θεοδώρου Στουδίτου, PG 99, 1321)

Βιβλιοπαρουσίαση Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, Ἡ «Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος» στὴν Κρήτη Θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς θέσεις* Ἔκδοσις Ἱ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), 2018

Ὁ **συνοδικὸς θεσμὸς** ἀποτελεῖ ἁγιοπνευματικὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ στὴν Ἐκκλησία Του. Ἡ σπουδαιότητα καὶ ἀξία του συνίσταται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ στὴ συνεργία ὀλοκλήρου τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ συνοδικὴ παράδοση ἔχει καταδείξει, ὅτι ἡ σύμπραξη τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ στὸ **συνοδικὸ θεσμὸ** δὲν περιορίζεται μόνο στὴν διὰ τῶν ἐπισκόπων συμμετοχὴ στὶς Συνόδους, ἀλλὰ συνεχίζεται καὶ κατὰ τὸ κρίσιμο μετα-συνοδικὸ χρόνο, κατὰ τὸν ὅποιο ὁ Λαὸς τοῦ Θεοῦ (κληρικοί, μοναχοί, λαϊκοί), ὡς «ὑπερασπιστὴς τῆς θρησκείας», καλεῖται νὰ ἀποφανθεῖ ἀποδεχόμενος ἢ ἀπορρίπτοντας τὴ γενομένη Σύνοδο.

Ἐπίσημη ἔκφραση τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς συνειδήσεως θὰ ἔχουμε σὲ μία ἐπομένη Σύνοδο, ἡ ὅποια ἀποφαίνεται γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη ἀξία ἢ ἀπαξία τῆς κρινομένης Συνόδου.

Σὲ αὐτὴ λοιπὸν τὴν περίοδο πὸν διανύουμε μετὰ τὴν «Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος», μετα-συνοδικὴ ἀπὸ χρονικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν συνοδικὴ ἀπὸ ἐκκλησιολογικῆς πλευρᾶς, καλοῦνται «ὄσοι πιστοί», ἤτοι ὁ Λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὅλα τὰ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μὲ αὐξημένο τὸ αἶσθημα εὐθύνης ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, νὰ μελετήσουν καὶ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ γενόμενα ἐν Κρήτῃ τὸν Ἰούνιο 2016.

(*) Βλ. http://aktines.blogspot.com/2018/07/blog-post_30.html. π. Ἀναστασίου Γκοτσοπούλου, Πάτρα, 1.7.2018. • Ἐπιμ. ἡμετ.

Ἐνῶ κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, ἐμᾶς, ὡς μέλη τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ στὴν Ἑλλάδα, μᾶς ἐκπροσώπησε 25μελῆς ἀντιπροσωπεία ἐπισκόπων τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, τώρα, στὸ μετα-συνοδικὸ στάδιο, ὁ καθένας μας προσωπικά, ὡς μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, **ἀναλόγως τῆς διακονίας καὶ τῶν χαρισμάτων μας**, ὀφείλουμε, ἐνεργοποιώντας τὴ δογματικὴ συνείδηση, νὰ σταθοῦμε μὲ σεβασμὸ, σοβαρότητα καὶ ὑπευθυνότητα ἀπέναντι στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ στὸ κρίσιμο καὶ κορυφαῖο ἔργο τῆς ἀποτίμησης τῆς Συνόδου.

Ἡ ἀδιαφορία, ἡ ἐπιπολαιότητα, ὁ καιροσκοπισμὸς καὶ οἱ σκοπιμότητες (π.χ. νὰ μὴ στενοχωρήσουμε ἢ νὰ μὴ μᾶς κακοχαρακτηρίσουν), δὲν ἔχουν καμία θέση.

Ἐποχρεούμαστε στὴν ὑπεύθυνη μαρτυρικὴ κατάθεση τῆς ἐκκλησιολογικῆς μας αὐτοσυνειδησίας ὡς μέλη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Καὶ ὅπως ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ ὕψιστο ἔργο ἔχει αἴσια ἔκβαση, ὅταν ὑπάρχει θεανθρώπινη ἐνέργεια: **Χάρις καὶ Φωτισμὸς τοῦ Θεοῦ** σὲ ἕνα ἕκαστο, ἀλλὰ καὶ δική μας προσωπικὴ σύμπραξη.

Γιὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ καὶ καρποφόρος ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια στὴν περίπτωση τῆς ὀρθῆς ἀξιολογήσεως τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης εἶναι ἀναγκαῖα ἢ κατὰ τὸ δυνατόν πλήρης καὶ ὑπεύθυνη ἐνημέρωση καὶ γνώση τῶν καίριων καὶ ἐν πολλοῖς σύνθετων θεολογικῶν ζητημάτων ποὺ τέθηκαν στὴ Σύνοδο.

* * *

Σὲ αὐτὸ τὸ ἔργο τῆς ὑπεύθυνης προσωπικῆς καταρτίσεως τῶν πιστῶν ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀναδείξει προσωπικότητες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν ἀληθινὸς ὁδοδείκτες στὴν μετασυνοδικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας μας.

Μὲ τὸν ἐμπνευσμένο πατερικὸ λόγο καὶ τὴ γραφίδα τους, ἀψηφώντας κινδύνους καὶ δυσκολίες, διαφωτίζουν ὑπεύθυνα τὸ Λαὸ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς καθοδηγούμενος μυστικὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας τοὺς ἀκολουθεῖ.

Μιὰ τέτοια προσωπικότητα, ποὺ τὴν κρίσιμη αὐτὴ περίοδο ποὺ διανύουμε μᾶς χάρισε ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου Ἱερόθεος.

Παρέλκει, ἀσφαλῶς, ἡ παρουσίαση τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς συμβολῆς του στὴ σύγχρονη θεολογία. **Τὰ** 100 καὶ πλέον βιβλία του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 85 ἔχουν μεταφραστεῖ σὲ περισσό-

τερες ἀπὸ 25 γλώσσες, ἀποτελοῦν τὸν ἀδιάψευστο μάρτυρα τῆς θεολογικῆς ἀξίας καὶ παρουσίας του.

Γιὰ τὴν περίπτωση ὅμως τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης ἀξίζει νὰ ὑπενθυμίσουμε, ὅτι κατὰ τὸ κρίσιμο προσυνοδικὸ στάδιο οἱ ἐπισημάνσεις τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου γιὰ τὰ προσυνοδικὰ κείμενα καὶ τὸ ἔργο τῆς Συνόδου ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνει, **ξεπέρασαν τὰ ὄρια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπέκτησαν διορθόδοξη ἀναφορά**, ἔγιναν ἀντικείμενο σοβαροῦ προβληματισμοῦ καὶ μελέτης καὶ ὑποστηρίχθηκαν ἀπὸ τοπικὲς Συνόδους ἄλλων, ἀκόμα καὶ μὴ ἑλληνόφωνων Ἐκκλησιῶν καὶ Πατριαρχείων.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ καταθέσω τὴν προσωπικὴ μου μαρτυρία ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη στὸ Πατριαρχεῖο τῆς Γεωργίας ἀμέσως μετὰ τὴ Σύνοδο (Ἰούλιος 2016), γιὰ τὴν ἐκτίμηση καὶ τὸ σεβασμὸ ποὺ ἀπολαμβάνει στὰ ἀνώτατα κλιμάκια τοῦ Πατριαρχείου, καθὼς καὶ στοὺς ἀπλοὺς κληρικοὺς τῆς Τιφλίδας, ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου ὡς θεολόγος καθὼς καὶ τὴ σπουδαιότητα τῶν ἐπισημáσεων του γιὰ τὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης...

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης, στὴν ὁποία ὁ Σεβασμιώτατος συμμετεῖχε ὡς μέλος, οἱ παρεμβάσεις καὶ ἡ γενικότερη συμβολὴ του ἦταν καθοριστικὴ καὶ ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ ὅλες τὶς θεολογικὲς τάσεις τῆς Συνόδου.

* * *

Ἦπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες, ὅσοι ἀσχολούμαστε σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα μὲ τὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης, περιμέναμε μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τὴ σημαντικὴ ἔκδοση τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου.

Ἦτσι, ἀμέσως μετὰ τὸ Πάσχα κυκλοφόρησε ἡ πολυαναμενόμενη ἐργασία μὲ τίτλο «**Ἡ “Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος” στὴν Κρήτη**» καὶ ὑπότιτλο «**Θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς θέσεις**», ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Ἰ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), ἡ ὁποία εἶχε καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσεως.

Ἦ ἔκδοση εἶναι μεγάλου σχήματος (17 X 24), μὲ **σύνολο σελίδων 767** καὶ μὲ σκληρὸ χαρτόδετο ἐξώφυλλο.

Ἦ συγγραφέας ἀφιερώνει τὴν ἔκδοση στοὺς προκατόχους του τέσσερις ἐπισκόπους Ναυπάκτου ποὺ συμμετείχαν στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους καὶ στὴν Σύνοδο τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας, 343).

* * *

Περιεχόμενο τῆς ἐκδόσεως

Ἦ ἔκδοση περιλαμβάνει κείμενα τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τὸ 2014

μέχρι σήμερα πού ἀφοροῦν στὴν «Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος» (ΑΜΣΟΕ). **Τ**ὰ περισσότερα ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ, ἐνῶ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἔχουν αὐτὰ πού πρωτοδημοσιεύονται στὴν παρούσα ἔκδοση.

Μετὰ τὴ σύντομη **Εἰσαγωγή**, ὅπου ἐκτίθεται συνοπτικὸ ἱστορικὸ περίγραμμα τῆς προετοιμασίας τῆς ΑΜΣΟΕ καὶ σύντομη ἀναφορὰ στὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, ἡ ὕλη διαμορφώνεται σὲ **4 ἐνότητες**:

Α. Στὴν πρώτη ἐνότητα μὲ τίτλο «*Βασικὰ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιολογικὰ θέματα γιὰ τὶς Συνόδους καὶ τοὺς διαλόγους μὲ τοὺς ἑτεροδόξους*» (σελ. 23-196), περιλαμβάνονται **10 κείμενα**, «*θεολογικὴ εἰσαγωγή*», τὰ χαρακτηρίζει ὁ συγγραφέας, πού ἀφοροῦν στὶς θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς ἀρχές τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Β. Στὴ δεύτερη ἐνότητα μὲ τίτλο «*Πρὶν τὴν σύγκληση τῆς “Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου” (περίοδος Μάρτιος 2014-ἀρχὲς Ἰουνίου 2016)*» (σελ. 197-304), ἐντάσσονται **7 κείμενα** πού ἀφοροῦν στὴν τελευταία προσυνοδικὴ περίοδο (2014-Ἰούνιος 2016) καὶ διαπραγματεύονται ζητήματα πού θὰ συζητοῦσε ἡ Σύνοδος ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν αὐτοσυνειδησία καὶ κανονικὴ ὑπόσταση τῆς Συνόδου (διευρυμένη Σύνοδος Προκαθημένων, ἀποφάσεις ἐν ὁμοφωνίᾳ, ἐλλιπὴς προετοιμασία κ.ο.κ.).

Ιδιαίτερα σημαντικὰ εἶναι τὰ κείμενα τῆς ἐνότητος αὐτῆς πού **δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορὰ** καὶ ἀφοροῦν στὴν ἀλληλογραφία καὶ τὶς παρεμβάσεις τοῦ συγγραφέως στὴν Ἱ. Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς Διαρκoῦς Ἱ. Συνόδου καὶ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, καθὼς καὶ οἱ Ἐκθέσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴν κρίσιμη Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀναθεωρήσεως τῶν Κειμένων (σελ. 207-247).

Γ. Στὴν τρίτη ἐνότητα μὲ τίτλο «*Οἱ παρεμβάσεις μου στὴν “Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος” (Ἰούνιος 2016)*» (σελ. 305-400) γίνεται ἐκτενὴς ἀναφορὰ στὶς **12 παρεμβάσεις** τοῦ συγγραφέως κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς ΑΜΣΟΕ μὲ ἐκτενῆ διευκρινιστικὰ σχόλια.

Επίσης, παρατίθεται ὁ διάλογος πού διεξήχθη στὴ Σύνοδο μὲ ἀφορμὴ τὶς παρεμβάσεις τοῦ συγγραφέως.

Ιδιαίτερα σημαντικὴ εἶναι ἡ κατάθεση τῆς προσωπικῆς μαρτυρίας τοῦ συγγραφέως γιὰ τὸ κλίμα, τὸ ὅποιο ἐπικρατοῦσε κατὰ τὴ διάρκεια τῶν συνεδριῶν τῆς Συνόδου καὶ ἰδιαιτέρως πῶς ὁδη-

γήθηκε ἡ ἀντιπροσωπεΐα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ εἰσηγηθεῖ νέα πρόταση, κατὰ παράβαση τῆς ὁμόφωνης ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας μας.

Τὰ κείμενα τῆς ἐνότητος αὐτῆς στὸ σύνολό τους δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορά.

Δ'. Ἡ τελευταία, τέταρτη ἐνότητα μὲ τίτλο «*Μετὰ τὴν “Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο” (περίοδος Ἰουλίου 2016-2017)*» (σελ. 401-733) περιλαμβάνει **13 κείμενα**, στὰ ὁποῖα ὁ συγγραφέας, ἔχοντας πλέον τὴν ἐμπειρία τοῦ συνοδικοῦ μέλους, καταθέτει τὴ δική του θεολογικὴ ἀξιολόγηση τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καὶ τῶν ἀποφάσεών της.

Ἡ ἔκδοση ὁλοκληρώνεται μὲ τὸ **Ἐπίμετρο** (σελ. 735-751), στὸ ὁποῖο δημοσιεύεται ἀναφορὰ στὸ βιβλίο τοῦ συγγραφέως «Ἐκκλησία καὶ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα» καὶ στὴ μετάφραση καὶ ἔκδοσή του στὰ ἰταλικά ἀπὸ ρωμαιοκαθολικὸ θεολόγο.

* * *

Ἀξιολόγηση τῆς ἐκδόσεως

Α. Ἡ σπουδαιότητα τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς καθίσταται προφανῆς λόγῳ τοῦ συγγραφέως:

1. Ὁ συγγραφέας εἶναι ἐγνωσμένου κύρους καὶ θεολογικῆς παιδείας ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ διορθόδοξη ἀκτινοβολία καὶ παρουσία.

Εἶχε ιδιαίτερα ἐντονη ἀλλὰ πάντοτε νηφάλια καὶ τεκμηριωμένη στὴν πατερικὴ παράδοση παρουσία κατὰ τὸ τελευταῖο προσυνοδικὸ στάδιο τῆς ΑΜΣΟΕ.

Κυρίως ὁμως, ἦταν μέλος τῆς ἀντιπροσωπεΐας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ συνέπεια καὶ τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης.

Ἔτσι, εἶδε, ἄκουσε, ἔζησε ἀπὸ μέσα τῆ Σύνοδο καὶ ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν παροῦσα ἔκδοση **κράτησε ἐκτενῆ καὶ λεπτομερῆ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεών της.**

Πρόκειται, λοιπόν, γιὰ κατάθεση ἐπισκοπικῆς προσωπικῆς μαρτυρίας πὺ εἶναι ἀξιοπρόσεκτη, ἄκρως τεκμηριωμένη ἀλλὰ καὶ μοναδική.

2. Ὁ συγγραφέας μὲ τὴν ἐργασία αὐτὴ καλύπτει τὴν **ὕποχρέωση πὺ εἶχε ἔναντι ὁλοκλήρου τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.**

Οἱ ἐπίσκοποι δὲν συμμετέχουν στὴ Σύνοδο ὡς ἐγκρατεῖς θεολόγοι καὶ ἐπιστήμονες, ἀλλὰ κυρίως ὡς ἐκπρόσωποι τῆς τοπικῆς τους Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὸ ἐκκλησιολογικὸ φρόνημα κομί-

ζουν και εκφράζουν εν Συνόδω.

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὀφείλουν μετὰ τὴ Σύνοδο νὰ δώσουν ἐπίσημη, ὑπεύθυνη καὶ ὀλοκληρωμένη ἀναφορὰ στὸν «ἐντολέα» τους γιὰ τὴν ἐκπροσώπηση αὐτῆ.

Καὶ στὴ συγκεκριμένη «ἐντολέας» εἶναι ὁ ἴδιος ὁ **Λαὸς τοῦ Θεοῦ**, ἤτοι κληρικοί, μοναχοὶ καὶ λαϊκοὶ πιστοί.

Απὸ σύντομη ἔρευνα προκύπτει ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκόπων ἐσιώπησαν, ἐνῶ λίγοι ἐνημέρωσαν μόνο τὶς ἱερατικὲς συνάξεις τῶν Ἐπαρχιῶν τους –κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δημοσιογραφικά– χωρὶς ὅμως τὴν ἀπαραίτητη θεολογικὴ ἀποτίμηση τῆς Συνόδου καὶ τῶν ἀποφάσεών της.

Ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἀντιπροσωπείας ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου ἀνταποκρίθηκε στὴν ὑποχρέωση αὐτῆ ἐναντι τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐπὶ μέρους δημοσιεύματα ἀμέσως μετὰ τὴ Σύνοδο καὶ κυρίως μὲ τὴν παροῦσα ἔκδοση.

Περιμένουμε καὶ ἐλπίζουμε ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ Ἐκπρόσωποί μας θὰ δώσουν τὶς δικές τους προσωπικὲς μαρτυρίες.

3. Μέσα ἀπὸ τὴν ἔκδοση αὐτῆ καθίσταται ἔτι πλέον σαφὴς ὁ **μεγάλος σεβασμὸς τοῦ συγγραφέως στὸ συνοδικὸ θεσμὸ, στὴ συνοδικὴ πράξη καὶ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.**

Σεβασμὸς στὸ συνοδικὸ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν σημαίνει ἡ ἄκριτη ἀποδοχὴ μιᾶς Συνόδου παρὰ τὰ ὅσα θεολογικὰ καὶ ποιμαντικὰ προβλήματα δημιούργησε.

Σὲ αὐτῆ τὴν περίπτωσι, ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός, ἀρνούμενος τὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας, θὰ ἔπρεπε νὰ καταδικαστεῖ, ὅπως μὲ ἐπιμονὴ ζητοῦσε ὁ Βησσαρίων, καὶ στὴ θέση του νὰ τιμοῦμε τοὺς ἐξωμότες Βησσαρίωνα καὶ Ἰσίδωρο!

Οὔτε τοὺς Ἁγιορεῖτες Ὁσιομάρτυρες ἔπρεπε νὰ τιμοῦμε ποὺ ἀρνήθηκαν τὴ Σύνοδο τῆς Λυῶν (1274), ἀλλὰ τὸ δῆμιό τους Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννη Βέκκο!

Οὔτε τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ, ποὺ ἀντιτάχθηκε σφόδρα στὴ ψευδοσύνοδο (1344) τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννη Καλέκα!

Σεβασμὸς στὴ συνοδικὴ πράξη δὲν σημαίνει νὰ ἀναγνωρίζω τὰ προβλήματα, νὰ ἀπορρίπτω τὴ Σύνοδο σὲ κατ' ἰδίαν συζητήσεις, ἀλλὰ στὸ δημόσιο λόγο μου, γιὰ λόγους σκοπιμότητας, νὰ σιωπῶ καὶ νὰ εἰρωνεύομαι ὅσους ὁμολογοῦν τὴν ἀλήθεια.

Σεβασμὸς στὸ συνοδικὸ θεσμὸ σημαίνει σοβαρὴ, ὑπεύθυνη, συστηματικὴ, ἐργώδης καὶ πολλακίς ἔμπονη προσπάθεια θεραπεί-

ας προβλημάτων, ενημερώσεως τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργοποιήσεως τῆς Ὁρθόδοξης αὐτοσυνειδησίας τῶν πιστῶν, ὥστε ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση νὰ ἀποφανθεῖ γιὰ τὴν ἀξία ἢ ἀπαξία τῆς Συνόδου.

Ἐδῶ ἐγκεῖται καὶ ἡ σπουδαιότητα καὶ προσφορὰ τοῦ συγγραφέως στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία: στὴν ὑπεύθυνη καὶ τεκμηριωμένη ἐνημέρωση τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Β. Ἡ μοναδικότητα τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς προκύπτει κυρίως ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της:

1. Τὰ κείμενα ποὺ παρατίθενται στὴν παρούσα ἐκδοση εἶχαν γραφεῖ μὲ **ποιμαντικὴ προοπτικὴ**, ἀφοῦ τὰ περισσότερα δημοσιεύθηκαν ἀρχικὰ στὴν ἐφημερίδα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ναυπάκτου «Ἐκκλησιαστικὴ Παρέμβαση» καὶ στὸ διαδίκτυο.

Ἔτσι, ἂν καὶ ἀναφέρονται σὲ λεπτὰ θεολογικά-ἐκκλησιολογικά καὶ κανονικά ζητήματα, ἐν τούτοις εἶναι κατανοητὰ ἀπὸ τὸν μέσο ἀναγνώστη ποὺ δὲν εἶναι ἐξοικειωμένος μὲ τὴ θεολογικὴ ὀρολογία.

Στὴν καλύτερη κατανόηση τῶν ζητημάτων συμβάλλουν καὶ οἱ ἐπικαλύψεις καὶ ἐπαναλήψεις ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπάρχουν στὰ κείμενα, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ συλλογὴ δημοσιευθέντων καὶ μὴ κειμένων (2014-2017) καὶ ὄχι γιὰ συστηματικὴ ἐργασία.

2. Ὁ ἀναγνώστης ποὺ θὰ μελετήσῃ μὲ προσοχὴ τὴν ἐργασία ἀποκτᾷ ὀλοκληρωμένη καὶ **πλήρη εἰκόνα τῆς ὅλης θεολογικῆς προβληματικῆς τῆς Συνόδου.**

Ἡ συγγραφέας δὲν περιορίζεται σὲ μονόλογο, στὴν ἀπλὴ παράθεση τῶν ἀπόψεών του, ἀλλὰ προχωρᾷ σὲ οὐσιαστικὸ διάλογο.

Ἡ διάλογος δὲν περιορίζεται μόνο στὴν τρίτη ἐνότητα (σελ. 305-400) μὲ τὶς 12 παρεμβάσεις του κατὰ τὴ διάρκεια τῶν συνεδριάσεων τῆς Συνόδου, ἀλλὰ ἐκτείνεται ἰδιαίτερα στὴν τέταρτη ἐνότητα (σελ. 401-733) στὰ μετὰ τὴ Σύνοδο κείμενα.

Στὰ κείμενα αὐτὰ ὁ συγγραφέας τολμᾷ καὶ «διαλέγεται» κατὰ πρόσωπο μὲ τὴν ἐπιχειρηματολογία τῶν «ὑπερμάχων» τῆς Συνόδου.

Ἔτσι, μὲ ἐπιστημονικὴ πληρότητα καὶ σεβασμὸ στὴν ἄλλη ἄποψη, παραθέτει τὴν ἐπιχειρηματολογία της καὶ ἀκολούθως τῆς ἀσκεῖ κριτικὴ μὲ βάση τὴν πατερικὴ καὶ συνοδικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας.

Κανένα ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἄλλης πλευρᾶς ποὺ ἐπιστρατεύτηκαν γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὶς ἐκτροπὲς ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοση δὲν μένει ἀναπάντητο ἀπὸ τὸν συγγραφέα:

• ὁ ὅρος «Ἐκκλησία» γιὰ τοὺς ἕτεροδόξους ὡς «τεχνικὸς ὅρος», ὡς κατ' οἰκονομία ἢ συμβατικὰ χρησιμοποιούμενος, ὅτι δῆθεν ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ Ἁγίους καὶ Συνόδους,

- οἱ ὅροι «*ἕτεροδοξες ἐκκλησίες*» καὶ «*ἀδελφές ἐκκλησίες*»,
- τὸ ἔγκυρο καὶ ὑποστατὸ τοῦ βαπτίσματος τῶν ἕτεροδόξων,
- ἡ βαπτισματικὴ θεολογία,
- τὰ χαρισματικὰ καὶ κανονικὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας,
- ἐκκλησιολογικὸς ἀποφατισμὸς καὶ ἕτεροπροσδιορισμὸς,
- ἡ Ἐκκλησία ὡς εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος,
- ἡ θεολογία τοῦ προσώπου,

εἶναι ὀρισμένα ἀπὸ τὰ θεολογικὰ ζητήματα ποὺ διαπραγματεύεται μὲ ἰδιαίτερη ἐπιτυχία ὁ συγγραφέας.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ ἄλλη πλευρὰ δὲν τόλμησε νὰ ἀντιτάξει οὐσιαστικὸ θεολογικὸ ἀντίλογο!

3. Ἰδιαίτερα σημαντικὴ, ὀρθότερα **μοναδική**, εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς στὴν ἐνημέρωση τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀκόμα καὶ τῶν ἐπισκόπων, διότι περιέχει στοιχεῖα, τὰ ὅποια **γιὰ πρώτη φορὰ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας** καὶ λύνουν πολλές ἀπορίες ὅσων ἀσχολοῦνται σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα μὲ τὰ ζητήματα αὐτά.

Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε:

α) Τὴν ἀλληλογραφία τοῦ συγγραφέως μὲ τὴν Ἱ. Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

β) Τὰ ἐκτενῆ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Διαρκοῦς Ἱ. Συνόδου καὶ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στὰ ὅποια ἔχουν πρόσβαση μόνο οἱ Μητροπολίτες καὶ ὄχι τὸ λοιπὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

γ) Τὶς Ἐκθέσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴν Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀναθεωρήσεως τῶν Κειμένων κατὰ τὸ τελευταῖο κρίσιμο προσυνοδικὸ στάδιο (2014-2015).

Οἱ ἐκθέσεις αὐτὲς ἀναγράφουν στὴν προμετωπίδα «**ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΜΟ**» καὶ παραμένουν μέχρι σήμερα ἄγνωστες ἀκόμα καὶ στὴν πλειονότητα τῶν Ἱεραρχῶν.

Ο συγγραφέας εἰσηγεῖται τὴ δημοσίευση τῶν Ἐκθέσεων αὐτῶν, ἰσχυριζόμενος, μάλιστα, ὅτι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, παρέχουν καὶ σημαντικὰ στοιχεῖα ὥστε νὰ καταλάβουμε γιὰτὶ ἀπουσίασαν τὰ τέσσερα Πατριαρχεῖα ἀπὸ τὴν Κρήτη.

δ) Τὶς ὁμοφώνως ἐγκριθεῖσες προτάσεις τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (24-25.5.16) γιὰ διόρθωση τῶν προσυνοδικῶν κειμένων.

ε) Τὶς δώδεκα παρεμβάσεις τοῦ συγγραφέως κατὰ τὴν διάρ-
κεια τῶν Συνεδριάσεων τῆς ΑΜΣΟΕ.

στ) Τὰ ἐκτενῆ ἀποσπάσματα ἐκ τῶν πρακτικῶν ποὺ τήρησε
προσωπικὰ ὁ συγγραφέας κατὰ τὴν διάρκεια τῶν Συνεδριάσεων
τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης, στὰ ὁποῖα ἀποτυπώνεται ἡ σκέψη καὶ
ὁ λόγος Προκαθημένων καὶ ἐπιφανῶν ἐπισκόπων τῆς ἀνὰ τὴν
οἰκουμένη Ὁρθοδοξίας.

ζ) Τὸ πλαίσιο, στὸ ὁποῖο ἀναγκάστηκε ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ τροποποιήσει τὴν πρότασή Της, πα-
ραβαίνοντας τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας της.

4. Ὁ συγγραφέας ἀναφερόμενος ἐκτενῶς στὶς Συνεδριάσεις
τῆς ΑΜΣΟΕ, δὲν περιορίζεται σὲ δημοσιογραφικοῦ ἐπιπέδου
ἀναφορές, ἀλλὰ καταθέτει ἐκτενῆ ἀποσπάσματα ἀπὸ πρακτικὰ
τῶν Συνεδριάσεων ποὺ ὁ ἴδιος τήρησε καὶ προχωρᾷ σὲ θεολογικὴ
ἀποτίμηση καὶ κριτικὴ τῶν λεχθέντων κατὰ τὶς Συνεδριάσεις μὲ
σεβασμὸ, ἀλλὰ χωρὶς «νὰ βλέπει πρόσωπο ἀνθρώπου» ἂν αὐτὸς
εἶναι Προκαθημένος ἢ ὄχι.

5. Ἄξιον ἐπισημάνσεως εἶναι, ὅτι ὁ συγγραφέας ἀντιμετωπίζει
μὲ **ἰδιαίτερο σεβασμὸ τὰ τέσσερα Πατριαρχεῖα ποὺ δὲν συμμε-
τεῖχαν στὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης** (Ἀντιοχείας, Ρωσίας, Βουλγαρίας,
Γεωργίας).

Τολμᾷ μάλιστα νὰ διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ τὴν κρατοῦσα στὴν
ἐλληνόφωνη Ὁρθοδοξία ἀντίληψη ποὺ ἀποδίδει **ἀποκλειστικὰ
καὶ μόνο** σὲ γεωπολιτικούς συσχετισμοὺς καὶ ἐθνοφυλετικὰ κρι-
τήρια τῆ μὴ συμμετοχῆ τους καὶ ἐπισημαίνει **καὶ τὶς θεολογικὲς
παραμέτρους** ποὺ ὁδήγησαν στὴν ἀπόφαση αὐτὴ (σελ. 226, 228-
229, 405-407).

Ἀυστυχῶς, σημαίνοντες ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες, ποὺ ἔχουν
ἀναγάγει τοὺς γεωπολιτικούς συσχετισμοὺς καὶ τὴ διπλωματία
σὲ κύριο κριτήριον καὶ ὁδηγὸ στὴν ἐκκλησιαστικὴ τους διακονία
σὲ διορθόδοξο ἐπίπεδο, κρίνοντας ἐξ ἰδίων τὰ ἀλλότρια, δὲν μπο-
ροῦν νὰ καταλάβουν, ὅτι ὑπάρχουν καὶ κάποιες Ἐκκλησίες, οἱ
ὁποῖοι σέβονται τὸ παραδοσιακὸ-ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα τοῦ
ποιμνίου τους καὶ ἐνεργοῦν μὲ βάση καὶ τὴν Ὁρθόδοξη θεολογία.

Τὸ πλέον λυπηρὸ εἶναι ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν παραδοσιακῶν κλη-
ρικῶν, ἀκόμα καὶ ἐπισκόπων, ἐντελῶς ἄκριτα ἐπαναλαμβάνουν
ὅσα ἢ «ἐκκλησιαστικὴ» προπαγάνδα ἔχει ἐπιβάλλει στὸν ἐλληνο-
φωνο ἐκκλησιαστικὸ χῶρο.

6. Ὁλόκληρη τὴν ἔκδοση τὴ διαπερνᾷ ὁ καημὸς καὶ πόνος τοῦ

συγγραφέως για την **περιφρόνηση τῆς θεολογίας** στὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης.

Πολλὲς φορὲς ἐπανερχεται στὸ σημεῖο αὐτό.

Ἄναφέρει, μάλιστα, συγκεκριμένες παρεμβάσεις ἐπιφανῶν ἐπισκόπων ποὺ χαρακτήρισαν τὴν οὐσιαστικὴ θεολογικὴ συζήτηση «*βυζαντινισμὸ*» καὶ «*χάσιμο χρόνου*» (σελ. 661) ἢ ὅτι «*δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ θέτουμε τέτοια δογματικὰ θέματα*» διότι «*τὸ Ἱερὸ Σῶμα θὰ καταπονηθεῖ μὲ ἀντιδικίες θεολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς φύσεως*» (σελ. 661).

Μὲ ἰδιαίτερο πόνον σημειώνει τὴν παρέμβαση τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Προκαθημένου ποὺ **ἀπαξίωσε** τὶς θεολογικὲς συζητήσεις κατὰ τὶς Συνεδριάσεις τῆς Συνόδου καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ **χειροκροτήθηκε** ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῶν παρόντων Ἐπισκόπων καὶ τῶν Προκαθημένων (σελ. 662), καταδεικνύοντας τὸ ἀρνητικὸ κλίμα ποὺ ὑπῆρχε γιὰ σοβαρὲς θεολογικὲς συζητήσεις στὴ Σύνοδο.

Διαπιστώνει μὲ θλίψη ὁ συγγραφέας: «*δὲν ἦταν ἐπιθυμητὴ ἡ θεολογία στὶς Συνεδριάσεις στὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης καί, ἐπομένως, ἰσχύει κατὰ πάντα ὁ λόγος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὅτι πολλοὶ Ἐπίσκοποι, Κληρικοὶ καὶ θεολόγοι “τεχνολογοῦσι ἀλλ’ οὐ θεολογοῦσι”*» (σελ. 684).

Διερωτῶμαι ὅμως, εἶναι δυνατὸν μία Σύνοδος ποὺ ἀπαξιώνει τὴν Ὁρθόδοξη θεολογία νὰ καταταγεῖ στὶς Ἁγίες καὶ Μεγάλες Συνόδους τῆς Ὁρθοδοξίας;

Ἄν λοιπὸν δὲν ἦταν ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία τὸ κύριο ἔργο τῆς Συνόδου, ἡ βάση τῶν συζητήσεων καὶ τῶν προβληματισμῶν τῶν συνοδικῶν μελῶν, τότε τί ἦταν αὐτὸ ποὺ καθόρισε τὶς βασικὲς συνοδικὲς ἀποφάσεις στὰ κρίσιμα ζητήματα;

Ὁ συγγραφέας εἶναι ἀπολύτως κατηγορηματικός: **δὲν ἦταν ἡ θεολογία ἀλλὰ ἡ γεωπολιτικὴ διπλωματία!**

Πάλιν καὶ πολλακίς ἐπανερχεται στὸ ζήτημα αὐτὸ (σελ. 251, 301-304, 433), διότι τὸ θεωρεῖ – καὶ δικαίως – ὡς τὸ μεῖζον προβληματικὸ σημεῖο τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καὶ τὴ γενεσιουργὸ αἰτία ὄλων τῶν προβλημάτων της.

Ἐχοντας προσωπικὴ πείρα ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στὰ Συνοδικὰ Ὑφάσματα καὶ στὴν Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ παρουσία του στὴν ΑΜΣΟΕ, ἀντιλαμβάνεται καὶ μὲ τόλμη **καταγγέλλει, ὅτι τὸ βασικὸ κριτήριον τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης δὲν ἦταν ἡ θεολογία τῶν Πατέρων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀλλὰ ἡ ἐκκλησιαστικὴ διπλωματία καὶ οἱ γεωπολιτικοὶ συσχετισμοί.**

Ἄλλὰ τὶ τραγικὸ, μίᾳ Σύνοδος τέτοιου ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ἢ ὅποια συνεκλήθη ὡς «Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος» καὶ φιλοδοξεῖ νὰ συγκαταριθμηθεῖ στὶς πράγματι Ἁγίες καὶ Μεγάλες Συνόδους τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἔχει θέσει ὡς πυξίδα τῆς πορείας της τὴ γεω-πολιτικὴ διπλωματία!

Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση θὰ τὴν ἀντιμετωπίσει ὅπως στὸ παρελθὸν ἄλλες παρόμοιες (Λυῶνος, Φλωρεντίας).

Ἐπιπλέον δέ, τὰ ἀνωτέρω καταδεικνύουν τὴν ἔλλειψη σοβαροῦ θεολογικοῦ προβληματισμοῦ τῆς «Ἁγίας καὶ Μεγάλῃ Συνόδου», καὶ ἐρμηνεύουν πλήρως τὴν **ἀξιοθρήνητη θεολογικὴ παραγωγή της καὶ συνεπακόλουθα τὴν ἀπαξίωσή της ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς συμμετέχοντες...**

7. Ὁ συγγραφέας δὲν δυσκολεύεται νὰ ἐπισημάνει καὶ τὰ **θετικὰ σημεῖα τῆς Συνόδου** τῆς Κρήτης καὶ τῶν κειμένων της, ἰδιαίτερα τῆς Ἐγκυκλίου καὶ τοῦ Μηνύματος τῆς Συνόδου, τὰ ὅποια «ἔχουν πολλὰ θεολογικὰ νοήματα... καὶ ἀπὸ πλευρᾶς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ μαρτυρίας» (σελ. 724).

Ἐπίσης, τονίζεται ἡ ἀναγνώριση τῶν Μεγάλων Συνόδων τοῦ Ἁγίου Φωτίου (779-880), τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ (1341-1368), τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1484 καὶ τῶν Συνόδων τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς ὡς **«καθολικοῦ κύρους»**.

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψει ὅμως νὰ προσθέσω καὶ δύο ἐπὶ πλέον θετικὰ σημεῖα τῆς Συνόδου τὰ ὅποια, πιστεύω, ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία:

i. Μὲ ἀφορμὴ τὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης, **ξυπνήσαμε οἱ Ὀρθόδοξοι!**

Ἄπλοι πιστοί, μοναχοί, κληρικοὶ ἀκόμα καὶ Σύνοδοι Ἐκκλησιῶν ἀσχολήθηκαν, ἐνδιαφέρθηκαν, ἀνησύχησαν, ἔλαβαν οὐσιαστικὲς ἀποφάσεις.

Πρώτη φορὰ στὴ νεώτερη ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ὁ λαὸς ἀσχολήθηκε μὲ θεολογικὰ ζητήματα. **Κατάλαβε** τὶς μεθοδεύσεις κατὰ τῆς πίστεως, ἀντιστάθηκε καὶ κατόρθωσε ἐν πολλοῖς νὰ ματαιώσῃ τὰ ἄνομα σχέδια.

Ἰδιαίτερα ἐνδεικτικὸ: τὴν Ἡμερίδα τῶν τεσσάρων Μητροπόλεων καὶ τῆς «Συνάξεως Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν» στὸν Πειραιᾶ (23.3.16) –στὴν ὅποια συμμετεῖχε ὡς εἰσηγητῆς ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ ἡ εἰσήγησή του περιλαμβάνεται στὴν παρούσα ἔκδοση– τὴν παρακολούθησαν ἄνθρωποι σὲ ὀλόκληρη τὴν ὑφήλιο (πάνω ἀπὸ 100.000 ἄτομα μέσω τοῦ intv.gr, ἐνῶ εἶναι ἀπροσδιόριστος ὁ ἀριθμὸς μέσω youtube καὶ ἄλλων ἱστοσελίδων καὶ

ιστολογίων, χιλιάδες τὰ views στὰ ἀναρτηθέντα κείμενα σὲ ἑκατοντάδες ιστοσελίδες καὶ ιστολόγια καὶ ἡ μετάφρασή τους σὲ πολλές γλώσσες).

Αὐτὸ καὶ μόνο καταδεικνύει τὴν ἀνησυχία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο.

ii. Ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ μίαν διορθόδοξη οὐσιαστικὴ ἐπικοινωνία ὅχι σὲ ὑπηρεσιακό-θεσμικὸ ἐπίπεδο ἡγεσιῶν.

Στὸ ἐπίπεδο αὐτὸ πολλές φορές δὲν ὑπάρχει ἡ χριστιανικὴ ἀπλότητα καὶ εἰλικρίνεια, ἀλλὰ ἐπικρατοῦν ἦθος καὶ πρακτικὲς πολιτικῆς καὶ διπλωματίας.

Ἡ Σύνοδος, λοιπόν, βοήθησε στὴν ἐπικοινωνία, τὴ συνεργασία καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων μεταξύ τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο.

Ἦταν μοναδικὸ στὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ τῶν τελευταίων πολλῶν δεκαετιῶν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀνησυχία – «*ἐν πολλοῖς δικαιολογημένη*», ὅπως τὴν χαρακτήρισε ἡ Ἱεραρχία μας– τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο γιὰ ἓνα ἐκκλησιαστικὸ-θεολογικὸ γεγονός!

Ἄν ὑπάρχει τέτοιο προηγούμενο: μὲ ἀπλότητα καὶ εἰλικρίνεια, χωρὶς μεθοδεύσεις, μηχανισμοὺς στήριξης καὶ managers, κάποια πρόσωπα ξεπέρασαν τὰ ὅρια τῶν Τοπικῶν τους Ἐκκλησιῶν καὶ ἀναδείχθηκαν **σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο** οἱ φορεῖς, μέσῳ τῶν ὁποίων ἡ πανορθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση ἐκφράστηκε.

Ἀναφέρομαι σὲ τρία πρόσωπα: τὸν συγγραφέα Μητροπολίτη Ναυπάκτου Ἱερόθεο, τὸν πρωτοπρεσβύτερο Θεόδωρο Ζήση, Ὁμότιμο Καθηγητὴ Πατρολογίας, καὶ τὸν Καθηγητὴ τῆς Δογματικῆς κ. Δημ. Τσελλεγγίδη.

Ὅ καθένας ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη θέση ποὺ ἔχει ταχθεῖ, μὲ τὸ δικό του τρόπο, μὲ τὸ δικό του ὕφος ἀλλ’ ὅμως μὲ ἐνιαῖο ἐκκλησιαστικὸ ἦθος καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας, μὲ τεκμηριωμένο στὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση λόγο.

Εἶναι συγκινητικὸ καὶ συνάμα συγκλονιστικὸ, γιατί θυμίζει παλαιότερες κρίσιμες στιγμὲς τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ὁ Θεὸς αὐτοὺς κυρίως ἐπέλεξε αὐτὴ τὴν πολὺ κρίσιμη στιγμὴ νὰ σηκώσουν τὸ βάρος τῆς ὑπεράσπισης τοῦ **συνοδικοῦ θεσμοῦ** καὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο, μὲ σημαντικὸ προσωπικὸ κόστος.

Ἔτσι, τὰ κείμενά τους θεμελιωμένα στὴν πατερικὴ καὶ συνοδικὴ ὀρθόδοξη παράδοση καὶ στὴν ἀγιοπνευματικὴ ἐμπειρία

τῶν συγχρόνων ἀγίων, ξεπέρασαν τὰ ὅρια τῆς ἑλληνόφωνης Ὀρθοδοξίας, μεταφράστηκαν καὶ ἀξιοποιήθηκαν σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο καὶ ἀποτέλεσαν τὴ βάση τοῦ προβληματισμοῦ ἀκόμα καὶ γιὰ Συνόδους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ Πατριαρχείων.

8. Ἰδιαίτερα σημαντικὴ εἶναι ἡ ἔκδοση, διότι προχωρεῖ μὲ ἐξαιρετικὴ παρρησία – δυστυχῶς, ἀσυνήθιστη σὲ ἐπισκοπικὸ ἐπίπεδο – σὲ **νηφάλια, ἀλλὰ αὐστηρὴ θεολογικὴ ἀποτίμηση καὶ κριτικὴ** τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καὶ τῶν κειμένων της.

Εἶναι πράγματι μιὰ **κατάθεση ψυχῆς μαρτυρικῆς**, μὲ τὴ διττὴ ἔννοια: καὶ ὡς κατάθεση προσωπικῆς ἐμπειρίας, ἀλλά, εἶναι σίγουρο αὐτό, καὶ ὡς **θυσιαστικὴ προσφορὰ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ**, σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία.

Ὅλοι γνωρίζουμε τὸ τί περιμένει ὅσους σεβόμενοι τὴν πίστη καὶ τὴ συνείδησή τους μαρτυροῦν καὶ ὑπεραμύνονται τῆς Ἀληθείας: Ἀπομόνωση, εἰρωνεῖες, λοιδορίες, λεκτικὸς προπηλακισμὸς, ἀπειλὲς καθαιρέσεων κ.ο.κ. ἀπὸ κέντρα καὶ παράκεντρα «ἐκκλησιαστικῆς» ἐξουσίας.

Καὶ, δυστυχῶς, αὐτὲς οἱ μεθοδεύσεις ἔχουν ἀποτέλεσμα: οἱ πλείστοι τῶν ἐπισκόπων μας, ἐνῶ ἔχουν παραδοσιακὸ φρόνημα καὶ δὲν ἀποδέχονται τοὺς οἰκουμενιστικὸς ἀκροβατισμούς, οὔτε τὴ νέα περιεκτικὴ ἐκκλησιολογία, σιωποῦν διότι δὲν ἔχουν τὴν ἐσωτερικὴ δύναμη νὰ ἀνταπεξέλθουν στὸν ἐντονο φανερὸ ἢ ἀφανῆ πόλεμο τῆς Νέας Τάξης Ἐκκλησιαστικῶν Πραγμάτων (σελ. 427)!

Ὅμως ὁ Σεβασμιώτατος σεβόμενος τοὺς Ἀρχιερατικούς του Ὀρκους **τολμᾷ καὶ μαρτυρεῖ περὶ τῆς Ἀληθείας.**

Δὲν φοβᾶται νὰ χρησιμοποιοῦσιν λέξεις ποὺ ἀποδίδουν τὴ ζοφερὴ πραγματικότητα: μιλάει γιὰ «**παγίδευση**» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ προσυνοδικὸ στάδιο, ἀναφέρεται σὲ «**κοσμικοὺς συμβιβασμοὺς καὶ σκοπιμότητες**» (σελ. 250), καὶ ἐπισημαίνει ὅτι «**ὅταν δημοσιευθοῦν τὰ Πρακτικά τῆς Συνόδου, ... τότε θὰ φανεῖ καθαρὰ ὅτι στὴν Σύνοδο κυριαρχοῦσαν ἡ θεωρία τῶν κλάδων, ἡ βαπτισματικὴ θεολογία καὶ κυρίως ἡ ἀρχὴ τῆς περιεκτικότητος, δηλαδὴ ἡ διολίσθηση ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποκλειστικότητος στὴν ἀρχὴ τῆς περιεκτικότητος**» (σελ. 473).

Ἐπίσης, καταγγέλλει καὶ αὐτὸς **δύο καίριας σημασίας στοιχεῖα**, ποὺ ὅλοι ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν Σύνοδο ἔχουν διαπιστώσει:

α) «**προβληματικότητα τῆς Συνόδου ἀπὸ πλευρᾶς θεολογίας**» (σελ. 684) καὶ

β) ὅτι «μὲ τὴ Σύνοδο αὐτὴ δὲν ἐξυπηρετήθηκε ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας» (σελ. 713).

Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης δὲν ὑπηρετήσε τὴν ἐν Ἀληθείᾳ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Συνεπῶς, «πῶς δ' αὖ Ἁγία καὶ Μεγάλη»;!

9. Ὅπως εἶναι ἀναμενόμενο, ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται ἰδιαίτερα στὸ **6ο κείμενο τῆς ΑΜΣΟΕ** μὲ τίτλο «**Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν Χριστιανικὸν κόσμον**».

Τὸ κείμενο αὐτὸ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχήν δογματικό-ἐκκλησιολογικὸ κείμενο τῆς Συνόδου καὶ οὐσιαστικὰ εἶναι ἡ λυδία λίθος ποὺ θὰ καθορίσει τὴν ἐγκυρότητα ἢ μὴ τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση.

Σὲ πολλὰ σημεία ὁ Σεβασμιώτατος ἀναφέρει, ὅτι τὸ κείμενο αὐτὸ δὲν ἦταν «ῥιμο» πρὸς συζήτηση καὶ ἐπικύρωση, διότι «τὸ ὄλο κείμενο εἶναι ἐλλειμματικὸ καὶ ἀντιφατικὸ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιολογία του» (σελ. 412).

Πιὸ συγκεκριμένα ὁμιλεῖ γιὰ «διγλωσσία», «ἀμφισημία» (σελ. 608, 727) «ἀντιφατικότητα» (σελ. 473), «ἐκκλησιολογικὴ σύγχυση» (σελ. 549, 728), «διπλωματικὴ δημιουργικὴ ἀσάφεια» (σελ. 506, 728), «ὄχι μόνον δὲν εἶναι θεολογικό, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν εἶναι καθαρὸ, δὲν ἔχει καθαρὰς προοπτικὰς καὶ βάσεις, εἶναι διπλωματικό. Ὅπως ἔχει γραφῆ, διακρίνεται ἀπὸ μιὰ διπλωματικὴ δημιουργικὴ ἀσάφεια. Καὶ ὡς διπλωματικὸ κείμενο δὲν ἱκανοποιεῖ οὔτε τοὺς Ὁρθοδόξους οὔτε τοὺς ἑτεροδόξους. Δὲν μπορῶ νὰ κατανοήσω πῶς θὰ τὸ δεχθοῦν οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦν ταυτοχρόνως “ἑτεροδόξους”, δηλαδὴ αἰρετικούς, “λοιποὺς Χριστιανούς” καὶ “ἀδελφούς”, ἢ ταυτοχρόνως ὁμιλοῦν γιὰ “ἑτερόδοξες Ἐκκλησίες” καὶ “ἀδελφὲς Ἐκκλησίες» (σελ. 506).

Τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἀκυρώνουν πλήρως τὸ κείμενο αὐτὸ ὡς συνοδικὴ ἀπόφαση Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου καὶ συμπαρασύρουν καὶ τὴ Σύνοδο ποὺ τὸ ἐπικύρωσε!

10. Ἀναφερόμενος ὁ συγγραφέας στὰ ὅσα ὁδήγησαν τὴν Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ παραβεῖ τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας Της (24-25.5.2016) καὶ νὰ καταθέσει πρόταση, μὲ τὴν ὁποία χαρακτηρίζονται οἱ αἰρετικὲς Χριστιανικὲς Κοινότητες ὡς «Ἐκκλησίες», παραθέτει ἐκτενὲς ἀπόσπασμα μὲ τὴν ἔντονη προτροπὴ τοῦ Προέδρου τῆς Συνόδου καὶ **Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου** πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν (σελ. 395-396).

Ὁ Παναγιώτατος, στήν προσπάθειά του νά πείσει τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος νά ἀποστή τῆς ὁμόφωνης ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας Της, μέ τήν ὁποία ἀρνεῖτο νά χαρακτηρίσει συνοδικά ὡς «Ἐκκλησίες» τοὺς αἰρετικούς καί νά καταθέσει καινούργια πρόταση εἶπε ἐπὶ λέξει: «**Ἐκκλησία Μία, Ἁγία, Καθολικὴ εἴμαστε μόνο ἐμεῖς. Ὀνομάζουμε συμβατικὰ Ἐκκλησίες καὶ τοὺς ἄλλους**» (σελ. 396)!

Ἀξίζει νά ἐπισημάνουμε ὅτι τῆ φράση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου **τὴν ἀποσιώπησαν ὅλοι ὅσοι ἀναφέρονται στὴ Σύνοδο** καὶ μᾶς τὴν ἀποκαλύπτει μόνο ὁ Σεβασμιώτατος Ναυπάκτου. **Γ**ιατί, ἄραγε;

Τὰ ἐρωτήματα ὅμως ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴ παρέμβαση εἶναι καταλυτικά:

- **Εἶναι** δυνατόν σὲ συνοδικὸ κείμενο ἐπιπέδου Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου νά χρησιμοποιεῖται ἐκκλησιολογικὴ ὀρολογία «**συμβατικά**»;

- **Ἡ** γιατί τουλάχιστον ἡ φράση αὐτὴ τοῦ Παναγιωτάτου δὲν τέθηκε ὡς διευκρίνιση στὸ συνοδικὸ κείμενο ὅτι «Ἐκκλησία Μία, Ἁγία, Καθολικὴ εἶναι μόνο ἡ Ὁρθόδοξη καὶ ὀνομάζουμε συμβατικὰ (ἢ κατ' οἰκονομία) Ἐκκλησίες καὶ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς», γιὰ νά μὴν ὑπάρχει δυνατότητα παρερμηνείας ἀλλὰ καὶ νά καθησυχάσουν οἱ πιστοὶ;

Ὅμως ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ νά διερωτηθοῦμε:

Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Παναγιώτατος, ὅταν ἀπευθύνεται στὸ Σῶμα τῶν Ὁρθοδόξων Ἱεραρχῶν ἐν Κρήτῃ καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Προεδρίας τῆς ΑΜΣΟΕ, ἀναφέρει ὅτι «**Ἐκκλησία Μία, Ἁγία, Καθολικὴ εἴμαστε μόνο ἐμεῖς. Ὀνομάζουμε συμβατικὰ Ἐκκλησίες καὶ τοὺς ἄλλους**», καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐκπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἢ καὶ ὁ Ἴδιος ἀπευθυνόμενος ἢ ὑπογράφοντας κοινὲς δηλώσεις μὲ τὸν πάπα τῆς Ρώμης ἢ στὸ Κείμενο τοῦ Balamand ἢ στὴν «Ὁμολογία τῶν Θυατειρῶν» (σελ. 179-196), ἀποδίδει στὴ Ρώμῃ ἢ σὲ Προτεσταντικὲς Κοινότητες ὄχι «**συμβατικά**», ἀλλὰ **πλήρη τὰ στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικότητος** (ἀποστολικὴ παράδοση, ἀποστολικὴ διαδοχὴ, μυστήρια, ἰδιαίτερος τὴν Ἱερωσύνη καὶ τὸ Βάπτισμα, μετοχὴ στὴ διαποιίμανση τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ κ.ο.κ.), ἀναγνωρίζοντάς τους ἔτσι **πλήρη μετοχὴ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ** (σελ. 602-608);

Ποιά εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐκκλησιολογικὴ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου; **Ἀ**ποδέχεται τὴν «ἀποκλειστικὴ» ἢ «περιεκτικὴ»

ἐκκλησιολογία; **Γ**ιατί σὲ αὐτὰ τὰ κρίσιμα ζητήματα νὰ ὑπάρχει τόση ἀσάφεια;

Καὶ ἔτι πλέον: Ἔγινε ἀποδεκτὴ στὴν Κρήτη ἡ θεολογικῶς ἀπαράδεκτη καὶ αὐτοαναιρουμένη φράση «**ἐτερόδοξες Ἐκκλησίες**».

Ὅμως δύο χρόνια τώρα, **ποῦ καὶ πότε χρησιμοποιήθηκε ἡ φράση αὐτὴ** σὲ κείμενο ἢ ὁμιλία τοῦ Παναγιωτάτου ἡ στελεχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἢ ἄλλων Ἐκκλησιῶν ποὺ τὴν προσυπέγραψαν καὶ ὑπεραμύνονται τῆς σοβαρότητός της; **Ποτὲ καὶ πουθενά!**

Ὅλοι αὐτοὶ ὁμιλοῦν πλέον μόνο γιὰ «**Ἐκκλησίες**» ἢ «**Ἀδελφές Ἐκκλησίες**», **ποτὲ ὁμως γιὰ «ἐτερόδοξες Ἐκκλησίες**»!

Ἀπὸ τὴ μιὰ ἔκαναν τὰ πάντα γιὰ νὰ ἐγκριθεῖ στὸ κείμενο ἡ φράση «ἐτερόδοξες Ἐκκλησίες» καὶ στὴν πράξι ἐπιβάλλουν τὸν ὄρο «Ἐκκλησίες», ἀποδίδοντας ὅλα τὰ βασικὰ ἐκκλησιολογικὰ στοιχεῖα τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ (σελ. 602-608)!

Ἀυτό, ἂν δὲν εἶναι διγλωσσία, εἶναι **παραπλάνηση τῶν Συνοδικῶν μελῶν – ἰδιαίτερος δε, τῆς Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος** – καὶ τοῦ πληρώματος τῶν Ὁρθοδόξων.

Ἀυστυχῶς, φοβοῦμαι πὼς ὁ μητροπολίτης Ναυπάκτου ἔχει δίκιο, ὅταν δηλώνει μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια, ἀναφερόμενος σὲ πολλοὺς κληρικοὺς καὶ θεολόγους:

• **«Τελικὰ ἐκεῖνο ποὺ ἐνοχλεῖ στὴν ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι ὅτι στίς συζητήσεις ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας χρησιμοποιεῖται ἡ διγλωσσία, τριγλωσσία καὶ πολυγλωσσία, δὲν ὑπάρχει ἐνιαία γλώσσα. Ἀλλιῶς ἐκφράζονται σὲ ὀρθόδοξα καὶ μοναχικὰ περιβάλλοντα καὶ ἀλλιῶς ἐκφράζονται σὲ ἐτερόδοξα περιβάλλοντα. Στὴν οὐσία, ὅπως φαίνεται καθαρότατα, διολισθαίνουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποκλειστικότητας στὴν ἀρχὴ τῆς περιεκτικότητας»** (σελ. 607).

* * *

Συμπερασματικά, ἡ παροῦσα ἔκδοση καταδεικνύει περίτρανα, ὅτι ὅσοι βιάζονται καὶ πιέζουν φορτικὰ νὰ σταματήσῃ ἡ συζήτηση καὶ κριτικὴ στὴν «Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο», διότι ὅλα ἔγιναν τάχα καλῶς, ἡ δὲν καταλαβαίνουν ἡ ὑπηρετοῦν ἐγκόσμιες σκοπιμότητες ξένες πρὸς τὸ ἀληθινὸ ἐκκλησιολογικὸ καὶ συνοδικὸ φρόνημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παραδόσεως.

Ἄν εἶναι δυνατὸν νὰ παραβλέψῃ ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση τὰ καίρια ζητήματα ποὺ μὲ θεολογικὴ σαφήνεια, ἀξιομίμητη τόλμη καὶ νηφάλια παρρησία θέτει ὁ Σεβασμιώτατος.

Ὅι Ἠγεσίες τῶν τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὀφείλουν νὰ

ἐγκύψουν σ' αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουν μὲ ὑπευθυνότητα καὶ σοβαρότητα, θεραπεύοντας τὶς πληγὲς ποὺ δημιούργησε ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας σὲ διορθόδοξο, ἀλλὰ καὶ σὲ ἐπίπεδο τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. **Σ**ὲ ἀντίθετη περίπτωση τὰ προβλήματα τόσο σὲ τοπικό, ὅσο καὶ σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο θὰ αὐξάνονται.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ **Λαὸς τοῦ Θεοῦ** ὀφείλει νὰ ἀναζωπυρώσει τὸ χάρισμα ποὺ ἔχει ὡς μέλος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐκφράσει συνειδητὰ καὶ ὑπεύθυνα τὴν ἐκκλησιολογικὴ του αὐτοσυνειδησία **στὸ μέτρο τῆς διακονίας καὶ τοῦ χαρίσματος ποὺ ἔχει στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.**

Ἡ συμβολὴ τῆς παρουσίας ἐκδόσεως στὴ διακονία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι μοναδικὴ καὶ πολύτιμη στὴν κρίσιμη αὐτὴ μετα-Συνοδικὴ περίοδο.

● **Κ**λείνω τὴ βιβλιοπαρουσίαση μὲ τὶς σκέψεις τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέως:

«Τελικά, ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης ἀνήκει στὴν ἱστορία καὶ θὰ τὴν κρίνει ἡ “δογματικὴ συνείδηση” τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, ποὺ ἔχουν “νοὺν Χριστοῦ” (Α' Κορ. β', 16) καὶ εἶναι φίλοι τοῦ Χριστοῦ. Ἐμεῖς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ καταθέτουμε τὶς σκέψεις μας καὶ τὴν μαρτυρία μας» (σελ. 722).

